

TEACHERS' RECRUITMENT BOARD, TRIPURA (TRBT)
EDUCATION (SCHOOL) DEPARTMENT, GOVT. OF TRIPURA
SYLLABUS: SANSKRIT (MCQs OF 150 MARKS)
SELECTION TEST FOR POST GRADUATE TEACHER(STPGT) : 2016

पूर्णमूल्याङ्कः १५०

[१] व्याकरणम्

- १) माहेश्वरसूत्राणि – प्रत्याहारगठने तेषामुपयोगिता ।
- २) संस्कृतवर्णमाला, वर्णानामुच्चारणस्थानम् ।
- ३) व्याकरणगताः संज्ञा-परिभाषाः –
प्रत्याहारः, गुणः, वृद्धिः, सम्प्रसारणम्, प्रातिपदिकम्, उपधा, इत्, टि,
प्रगृह्यः, आदेशः, आगमः ।
- ४) शब्दरूपम् :-
नर, मुनि, पति, सखि, सुधी, साधु, पितृ, गो, लता, मात्र, मति, नदी, श्री,
स्त्री, धेनु, बधू फल, वारि, दधि, मधु, बणिज्, भूभृत्, धावत्, आत्मन्,
गुणिन्, पथिन्, युवन्, राजन्, दिश, दिव्, विद्वस्, सर्व, तद्, यद्, इदम्,
एतद् अदस्, अस्मद्, युष्मद् ।
- ५) धातुरूपम् :-
लकाराः – लट्, लोट्, लङ्, बिधिलिङ्, लृट्, लिट् ।
धातवः – भू, गम्, दृश्, स्था, प्रच्छ्, पठ्, लिख्, सेव्, मृ, दा, पा, नृत्,
श्रु, कृ, ज्ञा, जागृ, शास्, शी, अस्, हन्, भी, ग्रह, आप्, आस्, वद्, इष्,
जि, धाव्, स्मृ, जन्, भुज्, वस्, हस्, नी, पूज् ।
- ६) सन्धिः-
स्वरसन्धिः, व्यञ्जनसन्धिः, विसर्गसन्धिः, (शकन्धादिशब्दसन्धिः तथा
सन्धिनिषेधनियमाः अपि पाठ्याः) ।

STPGT 2016

- ७) भट्टोजिदीक्षितः - 'सिद्धान्तकौमुदी' - कारकप्रकरणम्, समासप्रकरणम्
(समासान्तविधीन् परिहृत्य) ।
- ८) आत्मनेपद-परस्मैपदविधानानि ।
- ९) कृत्-प्रत्ययाः -
तव्य, अनीय, ण्यत्, यत्, क्यप्, णमुल्, तृच्, अण्, क्विप्, क्त, क्तवतु, शतृ,
शानच्, तुमुन्, घञ्, क्तिन्, क्त्वाच्, ल्यप्, ल्युट्, णिनि, इनि ।
- १०) तद्धित-प्रत्ययाः -
मतुप्, इनि, विनि, अण्, इञ्, ठक्, ढक्, त्व, तल्, इमनिच्, तरप्, तमप्,
ईयसुन्, इष्ठन्, तसिल् ।
- ११) स्त्रीप्रत्ययाः -
टाप्, डीप्, डीष्, ऊङ् ।
- १२) नामधातुः, णिजन्तधातुः, सन्नन्तधातुः, यङन्तधातुः ।
- १३) संख्यावाचकशब्दाः, पूरणवाचकशब्दाः, अव्ययपदानि ।
- १४) वाच्यपरिवर्तनम् ।

[२] पाद्यग्रन्थाः / पाद्यांशाः

- १) वैदिकसाहित्ये :-
* ऋग्वेदीयानि सूक्तानि - अग्नि-सूक्तम् (१/१), अक्ष-सूक्तम् (१०/३४),
हिरण्यगर्भ-सूक्तम् (१०/१२१), संज्ञान-सूक्तम् (१०/१९१) ।
* उदात्तादि-वैदिकस्वराणां तथा मुख्यवैदिकछन्दसां च साधारणपरिचयः ।
- २) लौकिकसाहित्ये :-
* नाटकम् - कालिदासकृतम् 'अभिज्ञानशकुन्तलम्' ।
* काव्यम् - भारविकृतम् 'किरातार्जुनीयम्' (प्रथमः सर्गः) ।
* स्मृतिशास्त्रम् - 'मनुसंहिता' - सप्तमोऽध्यायः (श्लोकसंख्याः १-
२०७) ।
* अर्थशास्त्रम् - कौटिलीयम् 'अर्थशास्त्रम्' (विनयाधिकरणम् - अध्यायाः
२-४, ६ - ८, १५, १६) ।

* छन्दः - गङ्गादासः - 'छन्दोमञ्जरी'
 प्रथमस्तवकः (मुखवन्धः),
 द्वितीयस्तवकः (समवृत्तम्) - अधोलिखितानां छन्दसां
 सोदाहरणं विश्लेषणम् :-

छन्दांसि - इन्द्रवज्रा, उपेन्द्रवज्रा, रथोद्धता, शालिनी,
 वंशस्थविलम्, द्रुतविलम्बितम्, प्रहर्षिणी, रुचिरा,
 वसन्ततिलकम्, मालिनी, मन्दाक्रान्ता,
 शार्दूलविक्रीडितम्, स्रग्धरा ।

* विष्णुशर्मा - 'पञ्चतन्त्रम्' :- 'चतुर्णां पण्डितमूर्खाणां कथा' ।

* नारायणशर्मा - 'हितोपदेशः' - 'वीरवरकथा' ।

* श्रीमद्भगवद्गीता - द्वितीयोऽध्यायः (सांख्ययोगः) ।

[३] भारतीयदर्शनम्

- १) भारतीयदर्शनस्य प्रकृतिः, सम्प्रदायगतविभागाश्च ।
- २) वेदान्तदर्शनम्-योगदर्शनम्-चार्वाकदर्शनम्-बौद्धदर्शनम् - इत्येतेषां
साधारणपरिचयः ।
- ३) अन्नंभट्टः - 'तर्कसंग्रहः' - सप्तपदार्थाः ।

[४] संस्कृतसाहित्यस्य इतिहासः

क) वैदिकसंस्कृतसाहित्यस्य इतिहासः

- १) वेदः - लक्षणं विभागाश्च ।
- २) ऋग्वेदः (तत्र प्रतिफलितानां तत्कालीन-धर्म-दर्शन-आर्थसामाजिक-
विषयाणां साधारणपरिचयः । पुनश्च अधोलिखितविषयानां संक्षिप्तानुधावनम् :
 अ) धर्मनिरपेक्षसूक्तानि, आ) संवादसूक्तानि,
 इ) दार्शनिकसूक्तानि, ई) शिक्षापद्धतिः,
 उ) नारीणां शिक्षा सामाजिकावस्थानं च ।

- ३) सामवेदः, यजुर्वेदः, अथर्ववेदः - एतेषां विषयः गुरुत्वं च ।
 ४) ब्राह्मणम् , उपनिषद् , वेदाङ्गम् इत्येतेषां लक्षणम् , विभागः गुरुत्वं च) ।

ख) लौकिक संस्कृतसाहित्यस्य इतिहासः

- १) रामायणम्, महाभारतम् ।
 २) पुराणसाहित्यम् ।
 ३) काव्यसाहित्यम् - काव्यरचयितारः - अश्वघोषः, कालिदासः, भारविः,
 भट्टिः, माघः ।
 ४) ऐतिहासिककाव्यानि , गीतिकाव्यानि , गद्यसाहित्यम् , गल्पसाहित्यम्।
 ५) दृश्यकाव्यम् , तस्य उत्पत्तिविषयकमतवादाः ।
 रचयितारः - भासः, कालिदासः, भवभूतिः, शूद्रकः, विशाखदत्तः,
 भट्टनारायणः, हर्षः, राजशेखरः, कृष्णमिश्रः ।
 ६) विज्ञानभित्तिकग्रन्थरचयितारः - आर्यभट्टः, भास्कराचार्यः,
 नागार्जुनः, वराहमिहिरः, चरकः, सुश्रुतः, जीवकः, ब्रह्मगुप्तः, भोजः ।

ग) आधुनिकसंस्कृतसाहित्यस्य इतिहासः

ग्रन्थकाराः - हरिदाससिद्धान्तवागीशः, श्रीजीवन्यायतीर्थः, रमाचौधुरी,
 यतीन्द्रविमलचौधुरी, वीरेन्द्रकुमारभट्टाचार्यः, सिद्धेश्वरचट्टोपाध्यायः,
 राधावल्लभत्रिपाठी ।

[५] अलङ्कारशास्त्रम्

- १) अ) आलंकारिकप्रस्थानानां तथा अलंकारग्रन्थानां साधारणपरिचयः ।
 आ) आलंकारिकाः - भरतः, भामहः, वामनः, दन्डी, मम्मटः, कुन्तकः,
 विश्वनाथः ।
 २) विश्वनाथः - 'साहित्यदर्पणः' - दशमपरिच्छेदान्तर्गतानां निर्वाचितालंकारानां
 सोदाहरणं लक्षणविश्लेषणम् -
 अलंकाराः - अनुप्रासः, यमकम्, श्लेषः, उपमा, रूपकम्, उत्प्रेक्षा,
 अर्थान्तरन्यासः, काव्यलिङ्गम्, उल्लेखः, विभावना, विशेषोक्तिः, व्याजस्तुतिः,
 एकावली, कारणमाला ।

[६] भाषातत्त्वम्

- क) इन्दो-इउरोपीयभाषापरिवारस्य विभागः ।
 ख) इन्दो-इराणीय-शाखा ।
 ग) वैदिकसंस्कृतम्, लौकिकसंस्कृतम् - अनयोर्भेदः ।
 घ) महाकाव्यान्तर्गतसंस्कृतस्य वैशिष्ट्यम् ।
 ङ) आवेस्तायाः वेदस्य च भाषयोः सादृश्यम् ।
 च) पालिभाषायाः प्राकृतभाषायाश्च साहित्यपरिचयः ।
 छ) संस्कृते भारतस्य आर्येतरभाषाणां प्रभावः ।
 ज) ध्वनिपरिवर्तनम् :- समीभवनम्, विषमीभवनम्, वर्णविपर्ययः,
 स्वरागमः, अपिनिहितिः, समाक्षरलोपः, स्वरभक्तिः, स्वरसञ्चारः ।

STPGT 2016